

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A játékot lejegyezte és magnóra énekelte Cselovszki Jánosné. Az összeállításban közreműködött Plavec Pál. A játékot az 1920-as, 1930-as években még játszották nagyobb fiuk. A lejegyzés ideje: 1984. január.

A játéknak öt szereplője van: Angyal, Basa, Ábel és Öreg. Van egy ötödik szereplő is, aki a betlehemet vitte, amiben a kis Jézuska feküdt a jászolban.

Miután a játékhoz engedélyt kértek, és azt megkapták, bementek a házba. A háziakkal szemben helyezkedtek el, a betlehemet az asztalra tették, az Öreg lefeküdt a földre. Ezután kezdődött a játék:

Mind:

Csordapásztorok midőn Betlehemben

:/ Csordát őriztek éjjel a mezőben, :/

Isten angyala leszállott mellénk,

:/ Nagy félelemmel telék meg a szívük. :/

Örömet mondok, nagy örömet néktek,

:/ Mert ma született a ti Üdvösségetek. :/

Menjetek el hát, gyorsan a városba,

:/ Ott találjátok Jézust a jászolban! :/

Angyal:

Juhászim, bojtárim, de eluladtatok!

Hová lett nyájatok, hogy nincs rá gondotok?

Basa:

Kicsoda, ki az, aki nem szunnyad

ilyenkor, éjfélkor?

Álmunkat rontja, nyugtunkat bontja

ilyenkor, éjfélkor!

Ábel:

Sándor pajtás, én mit láttam,

Az éjjel mit tapasztaltam!

Az angyalok hozzám jöttek,

A kunyhóban énekeltek.

Basa, Ábel:

Csicseri borsó –

Nyugszik az orsó,

Százesztendős vénasszonynak

Lassan jár a lába,

Lassan jár a lába,

Kebel lencse, kebel borsó talán megindítja,

Ha lassan is, ballagva is talán el is járja!

Basa:

Zúzmarás az idő, hideg van odaki

Jó vón', ha egy bimbót hozna be valaki!

Ugorj ki, te szép szolgáló abból a sutból,
Hozzál a gazda parancsára a legfinomabbik borból,
Abból igyunk egyet!
Hát te, Ábel öcsém, mit tudsz?

Ábel:

Én is tudok egy kis rigmuskát,
Az én rigmuskám nem igen hosszúcska:
A zsebemben elférne egy pár forintocska,
Az oldalamon egy kulacs borocska,
A torkomon lecsúszna egy ekkora / jó hosszút
mutat a két kezével/ kolbászocska,
Ez mindössze jó volna!

Basa:

Hát te, Öreg, mit álmodtál?

Öreg:

Azt álmodtam, hogy háromféle ételt ettem:
az első volt a csirkecsipogás, a második a
bagolyzugás, a harmadik az üres köcsizörgés,
egyikből se laktam jól.

Angyal:

Ejnye, te pimasz!

Kapcád hat arasz!

A csizmád igen nagy,

Te nem ide való ember vagy!

Kemény természetemtől,

Vitéz fegyveremtől

Még félni sem akarsz?

Jártál iskolába?

Öreg:

Jártam istállóba’.

Angyal:

Ismered a betűt?

Öreg:

Ismerem a tetűt.

Angyal:

Kelj fel, Öreg, mert leváglak,

Mert juhaid odakint sétálnak.

Láttam két farkast a mezőn,

Keresi, keresi,

Ha megleli, megeszi.

Csapófát az Öreg alá! /Botjaikkal felemelik./

Angyal:

Glória!!!

Basa:

Hallod, pajtás, micsoda?

Talán biz' a gomolya.

Ábel:

Az Öregnek is jó volna!

Öreg:

Bizony, jó volna a bundámat befoltozni,

mert itt is, ott is sok lyuk van rajta.

Hát ti esztek, isztok, öregapátokra nem is

gondoltok? – Nem tudjátok azt a kemény tiz-

parancsolatot, hogy ez a görcsös kampósbot a

hátatokra mászik?

Mind:

/körbejárnak és ezt éneklik:/

Pásztorok, pásztorok, menjünk el

Betlehem városába,

Rongyos istállócskába,

Siessünk,

Ne késsünk,

Hogy még ezen éjjel oda elérhessünk!

Éjjel az nincs messze,

Fényesség a jele,

Az angyalok hirdetik,

Hogy Messiás születik,

Jászolba',

Pólyába',

Be vagyon ő takargatva rongyocskába.

Jaj, szegény de fázik,

A könnyektől ázik,

Mert nincs meleg párnája,

Sem cifra noszolyája,

Csak széna

És szalma,

Barmok szája melegítő kályhája.

Mind:

/körbejárnak, a következő dalra ..... ütemben, táncolnak,

botjaikkal ütik a taktust/:

Rázd meg, Jancsi a bundád, a bundád,

Fogj egy kövér báránycát, báránycát!

Vigyed haza anyádnak, anyádnak,

Főzzön levest fiának, fiának!

Főzzön neki leveskét,

Attól kap jó kedveskét!

Járad, lábam a táncot

A gazda kedvére!

Majd leküld a pincébe

Öt- hat icce borra.

Kolbász, hurka, szalonna,

Pásztoroknak jó volna,

Ha a gazdasszony adna!

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A város múltjának egy picike gyöngyszeme ez a betlehemes játék. Fontos hangsúlyoznunk, hogy múltunk ismerete és tisztelete, a népi hagyományok őrzése hozzájárul a lokálpatriotizmus erősítéséhez.

Tudjuk, hogy másképp ünnepelt a szegény és másképp a gazdag. Az ünnepi szokásokat, mint például a betlehemezést is, ők tartották fenn – a fiatalság és a gyerekek - pénzkereset reményében. Karácsonykor volt szokás a betlehemezés. A gyerekek kántálni mentek a rokonokhoz, ismerősökhöz, ahol apróságokat kaptak illetve pénzt.

A téli ünnepkörhöz tartozó betlehemezés ma is él a köztudatban.

A betlehemes játék dallamai

Csordapásztorok midőn Betlehemben
/:Csordát őriztek éjjel a mezőben, :/

Isten angyala leszállott melléjük,
/: Nagy félelemmel telék meg a szívük. :/

Örömet mondok, nagy örömet néktek,
/: Mert ma született a ti Üdvösségtek. :/

Menjetek el hát gyorsan a városba,
/: Ott találjátok Jézust a jászolban! :/

Juhászim, bojtárim, de elaludtatok!
Hová lett nyájatok, hogy nincs rá gondotok?

Kicsoda, ki az? aki nem szunnyad
ilyenkor, éjfélkor?
Álmunkat rontja, nyugtunkat bontja
ilyenkor, éjfélkor!

4.

Sándor pajtás, é^m mit láttam,
Az éjjel mit tapasztaltam?

Az angyalok hozzám jöttek,
A kunyhóban énekeltek!

5

Csicseri borsó -
Nyugszik az orsó,
Százestendős vénasszonynak
Lassan jár a lába,
Lassan jár a lába,
Kebel lencse, kebel borsó
Talán megindítja,
Ha lassan is, ballagva is
Talán el is járja!

Pásztorok, pásztorok, menjünk el!
 Betlehem városába,
 Rongyos istállócskába,
 Siessünk,
 Ne késsünk,
 Hogy még ezen éjjel oda elérhessünk!

Éjjel az nincs messze,
 Fényesség a jele.
 Az angyalok hirdetik,
 Hogy Messiás születik,
 Jászolba',
 Pólyába',
 Be vagy on ő takargatva rongyocskába.

Jaj, szegény de fázik,
 A könnyektől ázik,
 Mert nincs meleg párnája,
 Sem cifra nyoszolyája,
 Csak széna,
 És szalma,
 Barmok szája melegítő kályhája.

A 2. és 3. versszak dallama így alakul az 1. és 2. sorban:

7.

Rázd meg, Jancsi, a bundád, a bundád,
 Fogj egy kövér báránykát, báránykát!
 Vigyed haza anyádnak, anyádnak,
 Főzzön levest fiának, fiának!
 Főzzön neki leveskét, attól kap jó kedvecskét!
 Járjad, lábam a táncot a gazda kedvére!
 Majd leküld a pincébe öt-hat icce borra.
 Kolbász, hurka, szalonna
 Pásztoroknak jó volna,
 Ha a gazdasszony adna!

Az utolsó sort lassuló ütemben, nyomatékkal éneklik.

A 2.sor 4. üteme így is alakulhat:

